

2 Petoro

Petoroŋe kepia siân siân manmâ ariyi yâk yengât akmâ kulengoep.

1 ¹Galalupne, nâ Petoro kotne siâ Simoŋ. Nâmâ Yesu Kristogât Aposolo akto hoŋ bawa luâk manman. Nâŋe kulem ire yengât katere oyaŋmâ nâŋgâm heŋgemgoewei. Yesu Kristo Anutunenŋe damunnenŋe akmap akto heŋgem nengumap arekŋe nâŋgâ nâŋgâ kepilâ kepilâ egâlianŋe olowâk are nengiep biwinenŋe yâkgâlân katmâ hannenŋande nâŋganŋion hain âgâk yengiep.

²Galalupne, yeŋe Anutu akto Yesu Humonenŋe nâŋgâ yetkimbiâ damunyeŋe akmâ okot âlep nâŋgâyengimbela biwiyenŋe sândugeâk aregât han kalem amâ yengâlân yem âgâwiâp. Hain.

Anutuŋe ikiŋaet pat katnenegep.

³Galalupne, nen wan me wan mem mandenŋe Anutuŋe ekto huraguwiapgât amâ emelâk Anutu kârikŋe arekŋe nengiep. Wan me wan manmangât umburuk akbâengât Anutuŋe ikiŋe pagaleŋaet dâp hekat nengimbo ekmâ nâŋgâenŋe manman âlepŋaet dâp miawaknengiep.

⁴Hain akmâ Anutuŋe nâŋgât kâmot hilip aguwâi dâm den pat humo agat agatŋe makmâ hâriep. Hârembo den pat âlepŋe arekŋe tân nengumbo Anutu Humonenŋe olowâk manman âlepŋân manbaengât nâŋgâm heŋgemgoenŋe are bunŋe miawaktâp. Miawakto âmâ hânân bâleŋe hilip agu agugât egâlianŋ gogâleanŋ arekŋe ye bo hilip yenguwipgât akto Anutugât manman âlepŋaet pat akbaigât makmâ den dâtâŋe katnengiep.

⁵Aregât ye biwi kat katgât pat are olop mandâigât kârikŋe akmâ manbaigât dâp miawakyeŋgiâp. Are kârikŋe agâkgât nâŋgâ nâŋgâyenŋe totokom wârakbei. ⁶Akto nâŋgâ nâŋgâyenŋe aregât meteyenân katbiâ bunŋe biwiyenân miawakbiapgât biwiyenŋe damunŋe akmâ kârikŋe kin kingât totokom wârakbei. Akto biwiyenŋe damunŋe akmâ kârikŋe kin kingât agak meme mem kinmâ umatŋe lokoweigât totokom wârakbei. Akto hain akmâ kinbaigât Anutuŋe yekto huraguwiapgât pat are totokom wârakbei. ⁷Aregât hamiŋân kârikŋe akbiâ âmâ âlepŋe gala agakgât totokom wârakbei. Akto hamiŋân gala okot âlep aganŋim manbai. ⁸Siâ

siâ hârok yem miawakmâ âmâ humo akmâ manmâ âgâwiap âmâ âlepne Yesu Kristo Humo nânjarbiâ bunne akbiap. Akto manman âlepne aregât wan me wan bâlâk manbâigât tânyenguwiâp. ⁹Dâ bikñande wan me wan yu kulengoân are bâlâk manmâ âmâ biwiyene gulip akto hângeine dâp bâlenân mali dewunene bokbokne dop hainâk akto Anutune dosayene puliep a nelâm yenjiâp.

¹⁰Galama, ye âmâ emelâk Anutune ulikñân, “Nânghât pat akbei.” dâm kepilâyegep. Akto haminân yenjonlep. Are kârikne agâk dâm mem gange dâwei. Ye hain akmâ âmâ biwiyene bo gewiâp. ¹¹Hain manmâ Humonenne Yesu Kristone hejgem nenguep yâkne hâmbâi bunewâk hârok damunene akbiâp are miawagâkgât Anutune manjanyekto herone humo kakñân manmâ âgâwai.

Petoroŋe mombiapgât sopne nânghâep.

¹²Galalupne, Yesugât keine emelâk makyenjiyion are nânghâm kârikne akmâ hejgemgoyi are nânghân. Dâ hanâk nelâm yenjiwopgât lâuwâne dewatim makyenjiwe. ¹³Akto hâkne ire mem manman âmâ den ire makyenjim goanyektere ârândân akbiap. ¹⁴Aregât âmâ Humonenne Yesu Kristo hâkne tâmbâne ire hepunbian gât maknijegât ewumâk aktâp ¹⁵aregât akmâ âmâ nâ mondere nânghâ nânghâyene hulaŋ agâkgât yu kulengoân ire hokboâk hokboâk oyanmâ nânghâm manmâ âgâwai.

Petorama Yesu pagaleŋe akto egigât magep.

¹⁶Nenne nenjaet nânghâ nânghâ humo watmâ bo makyenjiyion. Akto luâk bikñande den yânne nânghâm hejgemgombiâ yekbiâ humo akmap den are hainâk bo makyenjiyion. Bo. Humonenne Yesu Kristo Kârikne Amboŋe yâk miawakbiapgât pat makyenjiyion. Amâ dewunnenjande nânghâk egion. ¹⁷Dewunnenjande nânghâk ektenne Anutu Eweŋande ikinne pagaleŋe kulem egâlianj âlepne olop waŋmâ himbim pagalenânba hin magep, “Imâ nanne âlepne ekmâ egâlianman.” dâambo yâkgât keine humo nânghâm hejgemgoyion. ¹⁸Amâ nen Yesu olowâk borânân mandenne den are himbimânba gembo nânghâyion. Akto borâne are amâ kâmbokne are nânghâmaen. Aregât nenne Kristogât pat are bo hianjimaen. Bo. Dewunnenjande are egiongât are makyenjiyion.

¹⁹Akto areâk bo. Anutune makto propetelupjande kulemgoyi den are bunne wan egion are tângombo bunne dondâ akmap areâk nânghâwei. Arekne kemdâ pagaleŋe hainare akmâ hândâkñân dâp hekatyenjimbo pagaleŋe âlepne biwiyenân emet haunbiap akto hanyenân diâ kâmne humo gawiap. Den are paŋâk mem biwiyenân katbei. ²⁰Akto ulik gulik siâ hin nânghâm hejgemgoyi. Anutune makto propeteŋe kulemgoyi aregât keine yâk yeŋe nânghâ nânghâyenân bo kulemgoyi. ²¹Amâ Anutugât den are luâk bikñande yeŋe nânghâ nânghâyene watmâ bo makmini.

Bo. Luâk amâ Anutugât Heakŋe biwiyenŋe mem owâiŋe ketugumbo Anutugâlânba den ire makmâ kulemgom mali.

Propete hianŋi yengât keiŋe.

2 ¹Galalupne, imâ hianŋi luâk areyengât keiyenŋe makbe. Ulikŋân Israe yengâlân propete hianŋi miawakmâ hutyenân mali. Akto yengâlân gai hainâk hianŋi luâk miawakmâ den bunŋe bo are makyenŋiwerâm manbai. Yâkŋe hilipko hilipkogât den mem miawakbiâ yengâlân galagât gasa miawakbiap. Akto Humoŋe dosanenŋe miep aregât hâkân akmâ hâkŋe tunbai. Hain akbiâ hilip agu agu are sân sânak miawakyenŋiwiap. ²Luâk arekŋe bâleŋaet âiŋe membiâ luâk âmbâle dondânŋe are yekmâ hainâk akbai. Bâleŋe hainâk membiâ âmâ bikŋande yekmâ den bunŋe aregât dâp nânŋâmbiâ gewiap. ³Akto luâk den makyenŋiwerâm togowai arekŋe puli siâ siâ aregâlâk ukenŋe nânŋâwai. Aregât heyenŋim âmâ siâ siâ yeŋaet ukenŋe humo akmâ âi bâleŋe mem âmâ yengât wan me wan kâmbu membai. Luâk hainare âmâ Anutuŋe dowâk den âiân katyekto bâliwai. Akto hilip yenguiwipgât makmâ kalep are âmâ pâlâmŋe bo akbiap. Bo. Amâ lâmyengum tatâp.

⁴Akto aregât keiŋe hin. Anutuŋe aŋelo bâleŋe akbiâ bo yayienŋuep. Bo. Are âmâ hemem kâlâwân hikom menduguyekmâ hândâk kâlegen panyekto geyi. Aregen hâuŋe yeŋaet sop miawakbiapgât lâmgom tatmai. ⁵Akto hânŋeiŋe hainâk Anutuŋe luâk âmbâle me wan me wan bo yayienŋuep. Bo. Anutuŋe makto tu ugurupŋe kawutyegep. Akto Noa âmâ manman âlepŋaet pat makyenŋiminep are akto yâkgât kâmot bât biken lâuwâ yâk yayienŋumbo golâ mali. Dâ bâleŋe mem mali are âmâ tu ugurupŋe kawutyegep. Aregât hin nânŋâen. Anutuŋe ikiŋe kâmot umatŋân manmaen nen tân nengumap. Dâ luâk âmbâle bo nânŋâ aŋmai are âmâ hâk hilâlâmân kat yekbiapgât nânŋâ yengimbo mandâi. ⁶Akto hainâk Sodom akto Gomora kepia hainâk bâliep. Amâ luâk âmbâle bâleŋe akmai me hâmbâi akmâ âgâwai are hârok hainâk oyekbiapgât nânŋâŋetgât oyegep. ⁷⁻⁸Akto sop ain Loti âmâ Sodom kepia are ambolupŋe are yengât hutyenân malep. Ain manmâ âmâ hanŋe ârândânŋ akmâ manminepgât bâleŋe higenŋe hokboâk hokboâk akmini are ekmâ nânŋâmbo gembo hâkânŋ aŋep. Ain mando Anutuŋe kâlâp pando âmâ Loti are siâ me siâ âlepŋe akminep are kepia ainba are oloŋdo arimbo bâleŋe agi are âmâ kâlâpŋe om meteyegep. ⁹Aregât hin nânŋâŋet. Anutuŋe luâk âmbâle agak meme âlepŋe akbiâ ekto ârândânŋ akmap are âmâ umatŋân manbiâ tân yenguiwipgât bo pâpkomap. Dâ luâk âmbâle bâleŋe akmai are âmâ hâuŋaet sowân hâk hilâlâm makmâ yenguiwipgât kala busi kâlegen katyekto hâk hilâlâm nânŋâm tatbaigât hainâk bo pâpkomap. ¹⁰Akto luâk âmbâle bâleŋe akberâm kambiamyeŋe agato egâlianŋmâ bâleŋe akmâ kembu akto humomolupyeŋaet nânŋâmbiâ gembo hâkânŋ akmai.

Are âmâ Anutuŋe kala busi kâlegen dowâk katyekto ain dondâŋe yem âgâwai. Luâk agat agatŋe arekŋe hamep bâlâk galagât hogo hogo akmâ himbimân pagaleŋe olop manmai are yeŋgât hogoyeŋgim pilâyeŋgumai. ¹¹Dâ hain akbiâ benŋe aŋeloŋe âmâ hain bo akmai. Aŋelo âmâ luâk nengât kârikŋe ewangimai. Gârâmâ Humogât enemŋân hâkyeŋe tunmâ bo makmai. ¹²Luâk are âmâ nâŋgâ nâŋgâyeŋe bo. Soŋgo wan om neyekmaen yâk âmâ hainare. Yâk siâ me siâ aregât keiŋe pâpkomaigât are hanâk makmâ pilân konmai. Aregât soŋgo hilip yeŋgumai hainâk hilip aguwai. ¹³Akto luâk âmbâle ire siâ bâleŋe akyeŋgimbiâ âmâ Anutuŋe bâleŋe yeŋaet hâuŋe yeŋgimbo membai. Yâk âmâ dewutâ kârikŋân tu kârikŋe nem akto sot nene arekŋe heronŋe yeŋe akmap. Akto aregâlâk nâŋgâmai are yeŋgât hutyeŋân manbiâ âmâ areyeŋgât helenŋe bâleŋe arekŋe yeŋgâlân dewatimap. ¹⁴Akto hokboâk hokboâk luâk âmbâleŋe bâleŋe meme areyeŋgâlân ŋâŋâk ekmâ dâp gulip agak meme bâleŋe are bo hepunmai. Akto luâk âmbâle bikŋe han lâuwâ akmai are hâwât yekbiâ bâleŋe hainâk dowâk akmai. Akto yâk âmâ puli me wan me wan siâ siâgât egâlianŋbiâ hanyeŋe agep. Luâk hainare amâ kâlâpŋât pat manmai. ¹⁵Yâkŋe dâp ŋâŋâk are hepunmâ gulip akmâ Bileam Beoro nanŋe yâkgât dop hainâk akmai. Bileamŋe âmâ hângeiŋe bâleŋe akmâ aregât hâuŋe puli mem aregât egâlianŋ humo nâŋgâminep. ¹⁶Hain akto ikiŋe doŋgi denŋe bo arekŋe kuk akmâ luâk den akmâ maganep. Kuk aganepŋât Bileam sinduk akberâm agep aregât agak meme ain dâp tiganep. Bileam puligâlâk nâŋgâminep dop hainâk luâk âmbâle ire hain akmâ puligâlâk nâŋgâmai.

¹⁷Luâk hain arekŋe tu dewunŋe hainare akmâ seruŋe haru waitmâ pando geko gako akmap hainare. I are âmâ yâkŋe hândâk paŋ paŋ dâgâm yemap are watbaigât dâtâŋe. ¹⁸Luâk hain arekŋe âmâ den bunŋe bo are makmai. Akto luâk âmbâle bikŋe dâp âlepŋaet den pat âlepŋe nâŋgâm dâp âlepŋaet keiŋe katberâm âmâ galalupyenŋaet agak meme bâleŋe akto nâŋgâ nâŋgâ gulip mali are âi humo mem hepuli. Are lâuwâŋe dâp bâleŋân manŋet dâm hâkgât agak meme bâleŋe egâlianŋmai aregât keiŋe makyeŋgimbiâ are akberâm dâp âlepŋe hepunmâ dâp gulip akmai. ¹⁹Akto areâk bo. Luâk âmbâle biken han lâuwâ akmai are hin makyeŋgimai, “Nen watnenekmâ âmâ hanâk hanâk ukenyeŋaet akmâ manbiâ ârândâŋ akbiâp.” dâm hianŋimai. Dâ agak meme wan me wangât egâlianŋmai arekŋe hâwâtyekto aregât hoŋ bawa aganŋmai. ²⁰Akto luâk areyeŋgât keiyeŋe lâuwâŋe makbe. Hain akmini are amâ ulikŋân Humonenŋe Yesu Kristo heŋgem nenguep are nâŋgaŋi. Hain akbiâ hânŋât bâleŋe arekŋe biwiyeŋân bo giep. Dâ aregât hamiŋân âmâ hânŋât bâleŋe lâuwâŋe nâŋgâm ukenŋe nâŋgâ aŋbiâ âmâ bâleŋe humo miawak yeŋgiep. ²¹Luâk hainare dâp âlepŋaet pat bo nâŋgâyi dâine bâleŋe owâiŋe nâŋgâwâi. Dâ agak meme âlepŋe aregât pat nâŋgâm heŋgemgom

âmâ benje hamiñan den pat âlepne aregât hâkân agi. Aregât âmâ hâuje bâleje dondâ miawak yengiwiap. ²²Luâk hainare yengât den ginje hin makmaen. Duanje sot nem mugatmâ areâk lâuwâje nemap. Akto baunje tu puli akmâ âmâ benje ainâk hamañan lânakmai. Dop hainâk luâk irekne agak meme bâleje ulikñan hepuli are lâuwâje ukenje nângâm memai.

Kembunje magep are yem bo boakbiap.

3 ¹Galalupne, yengât den kulem esenje lâuwâje yu kulemgore sop lâuwâ aktâp. Nâje biwiyenje are goandere den âlepne are nângâm hejngemgojtgât kulemgoyengiân amâ ulikñan kulemgore oyanmâ meteyi. Akto lâuwâje ire. ²Akto Anutugât propete âlepñande hângeje den makmâ kulemgoyi are akto Aposololupyenje nenje Humonenje hejngem nengumap yâkgât den makyengiion are hârok nângâm manbei. ³Akto ulik gulik hin nângâm kârikne akbei. Sop tâlâguwerâm akto hiangi luâk miawakmâ den hembalik makmâ yepak egâlian bâlejejeje areâk watbai. ⁴Akto yâk hin makbai, “Humo purik katbiapgât mak makne are amuten miawakbiap? Bâgilupnenje moyi akto siâ siâ hân miawagewânbak yem gaep. Are hainâk yem âgâwiap.” hain dâwai. ⁵Hain dâm makmâ munej akbai. Dâ hângeje Anutugât denñande himbim mem liulep. Akto hân tuâk yiep ain makto tu potalakto hân miawagep. Are nângâm den bunje are kombiâ bo akto hami panbai. ⁶Akto areâk bo. Hamiñan tujeak luâk akto kotje siâ siâ are hilip yengumbo mom meteyi. ⁷Amâ Anutuje, “Hân himbim ire sop humo luâk âmbâle bâleje den âiân katyektere gulip akbai.” dâep ain bâin makto hân himbim kâlâwân yem âgâwiandat. Anutuje den magep arekne hân himbim tân yetkumbo yem gayiat.

⁸Galalupne, aregât hin maktere nângâmbiâ bo nelâm yengiwiâp. Humoje âmâ âi meme sopne konokgât nângâmbo âmâ kâlep akto bo boakmap. Dâ sop kâlep aregât nângâmbo pânj konok akmap. ⁹Aregât Humoje den makmâ hâriep are bunje mem miawakbiapgât luâk bikñande nângâmbiâ kâlep akto nângâm hilipkomai. Hainare bo akmap. Borondâ. Anutuje nângâmbo den kârikne magep are dowâk miawakyengiwiap. Titnan bo. Gârâmâ Anutuje luâk âmbâle hârok bâliwâigât hanyenje purikatjtgât dâm lâm yengumbo den magep are bunje akbiap.

Hân himbim lâuwâk bo akbiandat.

¹⁰Akto Humogât sop âmâ sân sânâk miawakbiap. Miawakto hân akto himbim akto wan me wan kârikne are hârok âmâ mun humo akmâ bâliwiap. Akto kâlâp humoje wan me wan hârok om metewiap. ¹¹Wan me wan hârok bâlim metewiap aregât ye gain gain akmâ manbai? Hin.

Anutuŋe agak meme ekto ârândâŋ akmap are mem manbei. ¹²Hain akmâ Anutuŋe soggât magep are dowâk miawagâk dâm aregât lâmgom manbei. Manbiâ sop miawaktoân âmâ himbim âure âmâ kâlâpŋe om derewiap. Akto kotŋe siâ siâ ire kâlâp ululunŋande olalaŋdo tu akmâ kiriŋ âgâm bo akbiap. ¹³Dâ nen âmâ Anutuŋe hân himbim irakŋe mem miawaknengiwiapgât magep aregât etemŋe manden. Akto kepia ain âlepŋe manmâ âgâwaen.

Humonenŋande sop makmâ kalep are titnan lâmgomap.

¹⁴Galalupne, den yu maktân iregât etemŋe mandâi aregât biwiyenŋande bâleŋe bâlâk manmâ Yesu olop han biwi konok manbaigât âi kârikŋe membei. ¹⁵Akto Humonenŋande sop makmâ kalep aregât titnan lâmgomap. Amâ mem meŋâlenenekbiapgât dâm lâmnengumap. Aregât bo nelâmyenŋiwiâp. Akto luâk âmbâle lâmnengumap aregât galanenŋe Paulo yâk Anutuŋe nâŋgâ nâŋgâ âlepŋe waŋdo yâkŋe den ire hainâk kulemgomap. ¹⁶Yâk kulem esenŋe are kulemgom den ire dopŋânâk makmâ miawakmâ ariep. Akto den kulemân are bikŋe bo miawakmâ hulaŋ agep. Are nâŋgâwerâm âi humo memaen. Akto den hainare âmâ luâk âmbâle bikŋande Anutu bo nâŋgâ aŋmâ han undup akmai. Hain akmâ Anutuŋe makto Paulonŋe kulemgoep are hârok mem hilipkomai. Akto yâkgât kulem are konok bo. Anutugât den kulemŋe hârokŋe are hainâk hilipkomai. Nâŋgâ nâŋgâyene arekŋe hilip yenŋuwiap.

¹⁷Galalupne, den yu maktân are emelâk nâŋgâyigât biwi nâŋgâ nâŋgâyene emelâk kârikŋe akmap. Are gulip akbopgât hin akbei. Luâk gulip manmaiŋe hianŋi den makyenŋimbiâ âmâ bo nâŋgâyenŋiwei. Hain akbai aregât ye hamep akmâ manbei. Akto han biwiyene damunŋe akmâ manbei. ¹⁸Hain akmâ Humonenŋe Yesu Kristo heŋgem nengumap arekŋe damunnenŋe akmâ kambiam âlep nâŋgâ nengimap yâkgât keiŋe nâŋgâmbiâ humo akto kârikŋe akmâ manbei. Yâkgât kulem pagaleŋe are akto kârikŋe are hainâk dondâŋe yem âgâwiap. A bundâk.